

AGERIKO BILKURA

Donostian, 2007ko ekainaren 2an.

Ekainaren 2an, Gipuzkoako Foru Aldundiko *Jargi* aretoan, ageriko bilkura egin du Akademiak, goizeko 11:00etatik 13:00etara, Mikel Zalbide Elustondo euskaltzain osoaren sarrera-hitzaldia gauzatzeko. Patxi Altuna zenaren lekua beteko du Zalbidek Euskaltzaindian.

Bildu dira:

- Euskaltzain osoak: Andres Urrutia, euskaltzainburua; Beñat Oihartzabal, burordea; Xabier Kintana, idazkaria; Jose Luis Lizundia, diruzaina; Henrike Knörr, *Iker* sailburua; Andres Iñigo, *Jagon* sailburua; Jean Haritschelhar, euskaltzainburu ohia; Sagrario Aleman, Adolfo Arejita, Aurelia Arkotxa, Miren Azkarate, Pierre Charritton, Jean-Louis Davant, Patxi Goenaga, Joseba Lakarra, Txomin Peillen, Andoni Sagarna, Patxi Salaberri, Pello Salaburu, Ibon Sarasola, Ana Toledo eta Mikel Zalbide. Ezin etorria adierazi dute Jose Antonio Arana Martija, Jose Irazu «Bernardo Atxaga» eta Emile Larrek.
- Ohorezko euskaltzainak: Koldo Artola, Joseba Intxausti eta Karmele Rotaetxe. Ezin etorria adierazi dute Pello Apezetxea, Xabier Gereño eta Patxi Oroz Arizkurenek.
- Euskaltzain urgazleak: Jose Antonio Aduriz, Dorleta Alberdi, Dionisio Amundarain, Luis Alberto Aranberri «Amatiño», Antton Aranburu, Xabier Aranburu, Pakita Arregi, Xabier Artola, Mikel Atxaga, Ricardo Badiola, Xabier Erdozia, Pello Esnal, Izaskun Etxebeste, Pruden Gartzia, Iñaki Irazabalbeitia, Jose Mari Iriondo, Jazinto Iturbe, Odile Kruzeta, Maria Pilar Lasarte, Alfontso Mujika, Jose Antonio Mujika, Lourdes Oñederra, Lourdes Otaegi, Elisabete Perez Gaztelu, Paskual Rekalde, Pello Telleria, Miriam Urkia, Juan Jose Zearreta eta Joxe Ramon Zubimendi. Ezin etorria adierazi dute Jon Casenave, Jose Mari Etxebarria eta Juan Mari Torrealdaiak.
- Roberto Gonzalez de Viñaspre, Elizabete Kruzeta, Ane Miren Loidi eta Erramun Osa batzordekideak.
- Lutxi Alberdi, Maixa Goikoetxea eta Amaia Okariz Euskaltzaindiko langileak.

Ekitaldiaren hasieran, Xabier Kintana idazkariak, Barne Erregelek euskaltzainen sarrera-hitzaldiaz diotena irakurri du, ekitaldiaren atal nagusien berri emanez. Ondoren, Juan Jose Zearreta kudeatzaileak ospakizunaren xehetasunak eman ditu eta parte hartuko dutenen aurkezpena egin.

Sarrera-ekitaldiaren egitaraua betez, Joxe Joan Gonzalez Txabarri, Gipuzkoako Diputatu Nagisiaren *ongietorria* eta Andres Urrutia euskaltzainburuaren *agurra* entzun dituzte bertaratutakoek. Euskaltzainburuak esan duenez, «arlo askotan saiatu da Mikel Zalbide urte luzeetan zehar, euskalgintzan eta Euskaltzaindian. Ezin, hortaz, den-denak aipatu. Bi, alabaina, ezin bazterrean utz. Lehena, hiztegi gintza eta LEF Batzordea, eragin eta ondorio zabalekoak euskara batuan. Bigarrena, aldiz, *Jagon* Saitetik letorke, horretan Mikel Zalbidetik ondutako lana gidari izan baita azken hamabost urteetan Euskaltzaindiaren barruan».

Andres Urrutiaren ostean, Joxe Joan Gonzalez Txabarrik hartu du hitza eta Gipuzkoako Aldundiaren eta Euskaltzaindiaren arteko harreman luzea ekarri du gogora:

areto honetan egin zuen Euskaltzaindiak batzar eratzailea eta bertan aukeratu Resurreccion Maria Azkue lehen euskaltzainburu eta Luis Eleizalde idazkari, lagun zituztela Julio Urkixo eta Arturo Kanpion lehen euskaltzainak. Gela honetantxe izendatu zituzten Eguzkiza, Inzagaray, Landetxe, Lhande eta Olabide jaunak euskaltzain; baita Schuchardt, Vinson eta Uhlenbeck ere ohorezko euskaltzain. Eta bertan aukeratu zituen lehen berrogeita lau euskaltzain urgazleak». Harreman luzea, esan bezala, «elkarren arteko begirunean eta errespetuan oinarritua. Erakundetik erakundera.

Patxi Salaberri eta Ana Toledo euskaltzainek lagunduta, batzar aretora sartu da Mikel Zalbide sarrera-hitzaldia irakurtzeko.

Mikel Zalbide:

Pedagogoa Batzar Nagusietan. Hizkuntzen azterbideak, Iturriagaren argitan

Patxi Altuna zena ekarri du gogora euskaltzain berriak eta pedagogo bezala goraiatu du Azpeitiko euskaltzaina. Ondoren, Agustin Iturriaga (Hernani, 1778-1851) izan da euskaltzain berriaren hitzaldiaren hizpide. Euskararen normalizazioaren aitzindaritzaz zor zaio Iturriagari Mikel Zalbideren ustez. Izan ere, haren garaiko Gipuzkoan jende gehienak euskara jakin eta erabiltzen bazuen ere, geroan etorriko ziren arazoak aurreikusituz zituen. Horregatik, bere lan pedagogikoaren helburu nagusia zen «euskaraz eta gaztelaniaz ondo egiten jakitea, ahoz eta idatziz». Ezinbesteko baldintza ikusten zuen ordurako, «hizkuntza ahula bizirik aterako bazen».

Iturriaga prestaeraz eta lanbidez apaiz, formazio zabalekoa eta, pentsaeraz ilustratuen oinordeko zen. Ezaugarri hori behin eta berriro nabarmendu du Zalbide mintzaldian, Iturriagaren lana diskurtso sendo baten inguruan eraiki baitzen. Europan zehar barreiatzen ari ziren korrante liberalen jarraitzaile zelarik, «gizartea aurrera zihoala, eta ezinbestean aurrera jarraitu beharko zuela sinesten zuen». Eta testuinguru zabal horretan, euskarak lekurik bazuela uste zuen:

jatortasun etnokulturala eta gizarte berria, euskara, gaztelania eta, halako neurri batean, Europako hizkuntza handiak, elkarren eskutik eraman nahi zituen.

Apaiz ikasketak Oñatiko Unibertsitatean burutu, eta 1805ean Hernanira itzuli zen, Parrokiako benefiziadun izendatu zutelarik. 1818an, ikastetxea zabaldu zuen eta fama handia lortu, Gipuzkoa osotik eta Nafarroatik ere ikasleak etortzen zitzaizkion. Esko-

la berritzailea zen: zigorra debekatua zegoen, ikasgai osagarriak eskaintzen ziren eta, Zalbidek adierazi bezala,

beren kultur giro osoan txertatuz erakusten ziren hizkuntzak.

Esperientzia ez zen alperrekoa izan, eta 1820 eta 1823 arteko aldi liberalean lanean jardun zuen probintziako agintaritzaren enkarguz, ikasmaterial egokiak sortzen, absolutismoaren berrezartzeaz batera bere ekin guztiak bertan behera geratu baziren ere; are gehiago, irakasle-lanean jardutea debekatu zioten, betirako debekatu ere.

Halako ardurak eragotzita, baina, Iturriaga ez zen geldirik egon eta bere burua euskara aldetik janzten hasi zen. Zalbideren esanetan:

erraz eta jator hitz egiten zuen Agustinek, baina ez zen euskaraz idazteko gai». Alfa-betazten hasi zen. Laster hasiko zen berriro lanean, gainera, 1830ean Gipuzkoako Batzar Nagusiek deitu egin baitzuten Sustapen-batzordera, euskara gainbehera zetorrela eta. Egin zioten eskaera ez zen txikia, euskara indarberritzeko plan bat eratzea, hain zuzen ere. Mikel Zalbidek azpimarratu duenez, «hau da lehenengo aldia, dakigularik, Gipuzkoako goi-agintariek euskararen aldeko hizkuntza-politika esplizitu eta orokorra egitea erabaki zutena. Hizkuntza-politikakazko erabaki asko harturik ziren aurreko mendeetan, partzialak eta implizituak gehienetan. Oraingoan, ordea, euskararen *aldeko* politika egin nahi zen, batetik, eta politika orokorra bestetik: euskara bizirik ateratzeko eta ilustratzeko neurriak planteatzea eskatzen zitzaion Sustapen-batzordeari. Euskararen bizia arriskuan zegoela onartu zen beraz, Gipuzkoako Batzar Nagusietan. Euskararen gizarte-dimentsioa garrantzizko gai bihurturik agertu zen, lehenengo aldiz, Probintziako herri-agintearen organo gorenean. Ez dago kontantziarik, halakorik egin izanaz 1830a aurretik, eta ez dirudi horren pareko erabaki zabalik berriro hartu zenik XIX. mende osoan ere.

Beraz, euskara indarberritzeko lehen euskara-plan ofiziala prestatu zuen Iturriagak eta landu zuen proposamenak «eskola-elebitasuna izan zuen helburu. Ez nolana hiko elebitasuna, *elebitasun betea* baizik. Plana aurrera aterako bazen, eskola-elebitasun *beterako* material sorta zabala beharra zegoen». Lanari ekin zion, beraz, euskara kontuan maisu zuen Juan Inazio Iztuetaekin batera:

euskara bizirik gordetzea –laburbildu du Zalbidek– eta gizarte-bizitzan goi-mailako funtzioetara (funtzio zabatueta bederen) zabaltzen laguntzea: hori zuen xede Agustín Iturriagak. Gizarte modu berrirako beharrezkoak iruditzen zitzaizkion alorretan egin nahi zuen, bereziki, aurrera: etxetik euskaldun ziren neska-mutilak euskaraz alfabetatu beharra zegoen, lehenik eta behin; oinarriko formaziorako lehengaiak ere, horren osagarri, neska-mutil horiek euskaraz eta gaztelaniaz jasotzea komeni zen. Azkenik, euskal literatura jaso eta landurako oinarriak jartzea ikusten zuen beharrezko.

Horra Iturriagaren testamentua, horra bere xede: errealitateari bizkar ez ematea eta aurrera begirako ikuspegia sendotzea. Mikel Zalbideren esanetan, «lehendik zetorren kate luze baten adierazle dugu bera, eta ondorengoak ere ugari izan ditu gure artean». Herri baten adierazle.

Henrike Knörr: *zerbitzari eta eragile zabala*

Henrike Knörr Euskaltzaindiaren *Iker* sailburuak prestatu du Mikel Zalbide euskaltzain berriaren erantzun-hitzaldia. Xabier Kintanak irakurri du.

Mikel Zalbide ingeniari eta 1983az gero euskaltzain urgazlearen urteetako lana nabarmendu du Knörrek. Giltza izan da, Knörren ustez, Zalbide Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailean, irakaskuntza, euskararen ofizialtasunak sortu dituen premia berrietara egokitzeke.

Zalbide ikertzailea ere goraiatu du hizlariak, eta oroitarazi ditu euskararen batasunari begira Hendaian eta Hondarribian XX. mendearen hasieran egin ziren biltzarrez Zalbidek argitaratu zuen artikulua, edo Lardizabal gramatikalariak eta Iturriaga idazleaz egin ikerketak.

Hitzaldiaren azken aldean kezkatu agertu da Henrike Knörr, ikusirik nola Akademiaren arauak ez diren behar adina betetzen, eta aipatu ditu, besteak beste, zentzuga-beko ebakerak, *Biriatú*, adibidez, edo *Eusko Label* izena, aspaldi duelarik Euskaltzaindiak erabaki *sor-marka* hitza «label» edo «dénomination d'origine» delakoaren ordaintzat.

Dei bat egin du bukaeran Knörrek, «ezjakintasunaren tsunamiari» aurre egiteko, eta adibide bat jarri du: Fakultateetara sartzen diren ikasle askori guztiz arrotz zaizkie Iparragirre, Villasante edo Guridiren izenak.

* * *

Ekitaldiaren amaieran, Andres Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain osoa dela adierazten duen diploma eta hamazazpigarren zenbakia duen domina eman dizkio. Domina hau izan duten aurretiko euskaltzainak hauek dira: Jose Maria Lojendio eta Patxi Altuna. Ondoren, euskaltzainak hurbildu eta banan-banan euskaltzain berria zorriondu dute.

Ekitaldia eguerdiko 13:00etan bukatu da.

Andres Urrutia,
euskaltzainburua

Xabier Kintana,
idazkaria